

MILJØ- OG KULTURLANDSKAPSTILTAK I RØMUA

2006/2007

Sluttrapport

UTMARKSAVDELINGEN FOR AKERSHUS OG ØSTFOLD

Postboks 9369 Grønland, 0135 Oslo

www.Utmarksavdelingen.no

Rapport nr.

Rapport nr.1/2007

Forfatter:

Turid Rikheim

Emneord:

Kulturlandskap, miljøtiltak, vannkvalitet, Rømua

Ekstrakt

Rapporten oppsummerer grunneiernes forslag til miljø- og kulturlandskapstiltak i Rømuas nedbørfelt.

Forord

Rømua-vassdraget har sitt utspring i Eidsvoll kommune og renner deretter gjennom Ullensaker kommune og videre gjennom Sørums kommuner, der den renner ut i Glomma. En stor del av nedbørfeltet (40 %) er jordbruksarealer. Dette prosjektet har rettet seg mot bøndenes interesse for å iverksette kulturlandskaps- og miljøtiltak i Rømuas nedbørfelt. I følge EUs vanddirektiv som ble vedtatt i oktober 2000, er hovedmålet at alle vassdrag skal ha kun små avvik fra naturtilstanden og god økologisk status innen år 2015/2021.

Grunneierlagene i Rømuas nedbørfelt utarbeidet i 1997 en driftsplan for elva. Driftsplanen foreslo en rekke tiltak for forbedringer av miljøet i og langs vassdraget. En del av disse tiltakene er gjennomført; blant annet kultivering av krepse- og ørretstammen og tilrettelegging for allmennhetens tilgang til elva. Dette prosjektet er en oppfølging av driftsplanarbeidet.

Dette prosjektet, som har foregått i 2006 og 2007, er innvilga tilskudd på 62 000 i planleggings- og tilretteleggingsmidler fra SMIL-ordningen fra hver av de to kommunene Sørums og Ullensaker. Prosjektet er gjennomført som et samlet prosjekt, der man har tilstrebet lik innsats og tidsbruk i hver av kommunene. Enkeltgrunneiernes egeninnsats har inngått som delfinansiering av prosjektet.

Vi vil rette en spesiell takk til grendekontaktene som har bidratt i prosjektet. De har gjort en viktig jobb og grunneiernes forslag er det viktigste resultatet av dette prosjektet. Forslagene som har kommet fram er bøndenes egne idèer til hva de selv kan gjøre for å bedre kulturlandskap og miljøtilstanden i vassdraget. Vi tror at dette i seg selv er et viktig resultat og at måten prosjektet har blitt organisert på kan ha overføringsverdi til andre vassdrag.

Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold har vært leder for prosjektet, som for øvrig er gjennomført i samarbeid med Leiravassdraget og Rømuas Utmarkslag og Ullensaker og Sørums kommuner. Rapporten er ført i pennen av Turid Rikheim, Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold. Den kan lastes ned fra Utmarksavdelingens nettsider www.utmarksavdelingen.no/brosjyre og rapporter/rapporter 2007.

Det viktigste i dette prosjektet har vært bøndenes egen deltagelse. Resultatene av prosjektet avhenger nå av at bøndene i det videre bidrar til å få gjennomført tiltakene de har foreslått. **For å bidra til dette vil kommunene i høstens søknadsrunde på SMIL prioritere de tiltakene som er foreslått fra grendegruppene i dette prosjektet.**

Ullensaker/Sørums
Juli 2007

Arbeidsgruppa;

Jan G. Johansen/s/ Hans Bratfos/s/
Grunneier, Nordkisa *nestleder i Leiravassdraget og Rømuas Utmarkslag, leder av arbeidsgruppa*

Ole Martin Tonhaugen/s/ Jan Ole Dahl/s/
Grunneier Algarheim *grunneier Sørums*

Ragnhild Lystad/s/ Torunn E.Hoel/s/ Olaf Moe/s/ Erlend Eggum/s/
Sørums kommune *Sørums kommune* *Ullensaker kommune* *Ullensaker kommune*

Turid Rikheim
Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold, prosjektleder

Innhold

Bakgrunn og målsetninger	4
Resultater fra vassdragsovervåkingen 2006	7
Geografisk avgrensning, landskap og arealbruk	10
Organisering og aktivitet	12
Foreslåtte tiltak og oppfølging	13
Oppfølging	17
Kilder	19

Bakgrunn og målsetninger

Myndighetene gjennomfører nå på mange nivåer en målrettet satsning for å bedre vannkvaliteten i vassdragene. Minskning av kloakkutslipp og minimering av forurensning fra landbruket er to viktige satsningsområder. For å minimere utslippene fra spredte avløp i vassdragene planlegger nå Ullensaker og Sørum kommuner å gi pålegg om oppgradering av de dårligste anleggene etter vedtatte framdriftsplaner i de to kommunene. I Ullensaker har man vedtatt en egen forskrift for spredte avløp og det skal settes ned en vanndirektivgruppe. Kommunene kartlegger hvilke flaskehalsen man har i arbeidet med å forbedre vannkvaliteten.

Gjennom jordbruksavtalen finansieres en rekke støtteordninger som skal stimulere til økt miljøsatsning i jordbruket. Regionalt Miljøprogram (RMP) og SMIL-midler er for tiden de viktigste økonomiske virkemidlene som skal bidra til mindre avrenning og forurensning fra jordbruket.

Målsetningen med prosjektet

Målsetningen med prosjektet har vært å synliggjøre idèer til tiltak for vannkvalitet og kulturlandskap innen Rømua nedbørfelt. Hensikten er gjennomføring av gode miljøtiltak innenfor nedslagsfeltet.

I følge ANØ-rapport "Overvåking av vannkvalitet Glomma med tilløpselver, årsrapport 2006" har vassdraget i dag med unntak av jordbruksinteressene "begrenset brukerinteresser annet enn som resipient. Dette skyldes dårlig vannkvalitet samt at vassdraget har få innsjøer og tjern i nedbørfeltet. Vassdraget har noe interesse for sportsfiskere. Nord for Kauserud finnes ørret, mens det er bl.a. gjedde i de sørlige deler av vassdraget." (sitat fra rapporten).

Vassdragsovervåking i Rømua-vassdraget

Hvert år gjennomføres vassdragsovervåking i Rømua nedbørfelt av Ullensaker kommune og Sørum kommune for å kartlegge miljøtilstand i vassdraget.

Myndighetenes målsetninger for vannkvalitet er definert på flere nivåer. Som overordnet mål for vannkvalitet gjelder EU's rammedirektiv for vann. Dette rammedirektivet sier at alt ferskvann, kystvann og grunnvann skal ha "god økologisk status" innen 2015. Norge har innført dette EU-direktivet gjennom "Forskrift om rammer for vannforvaltningen" som gjelder fra 01.01.07. For de fleste vassdrag i Norge (også Rømua) vil tidsfristen for å oppnå målet "god økologisk status" fastsatt i den norske forskriften være 2021. "God økologisk status" innebærer at vannforekomstene ikke skal avvike for mye fra naturtilstanden; dvs. de forhold som ville eksistert dersom de ikke hadde vært påvirket av menneskelige aktiviteter. Vanndirektivet setter økt press på de vassdragsnære landbruksarealene. Forbud mot høstpløying langs vassdragene er et virkemiddel som myndighetene kan benytte seg av, men dette er foreløpig trolig mer aktuelt i Leira enn i Rømua.

Vannbruksplan for Romerike er vedtatt som fylkesdelplan for Akershus og inneholder følgende regionale mål: "Glomma, Vorma og Øyeren skal ha tilfredsstillende kvalitet for alminnelige rekreasjonsformål, herunder bading."

I kommunenes kommuneplaner, kommunedelplaner for landbruk og hovedplaner for avløp er vannkvalitetsmålene beskrevet. Kommunene har en målsetning om at vannet i Rømua oppnår en kvalitet som gjør det egnet for "bading, fritidsfiske og jordvanning." Det vil si at innholdet av TKB (Termotolerante koliforme bakterier=tarmbakterier) skal være mindre enn 100/100ml vann og fosforkonsentrasjonen skal være mindre enn 65 mikrogram per. milliontedels gram. Tarmbakterier gir en indikasjon på fersk fekal forurensning; dvs. ferske ekskrementer fra mennesker og varmblodige dyr. Nivået på TKB gir med andre ord en pekepinn på om det er utslipp av avløpsvann.

Viktig å merke seg er at vannkvaliteten er vesentlig dårligere i alle målte sidebekker i Ullensaker enn den er ved Kauserud og ved Lørenfallet. Alle sidebekkene det er tatt målinger av

i 2006 renner ut i Rømua sør for Kauserud, men nord for Lørenfallet. Vannkvaliteten er følgelig vesentlig dårligere i Lørenfallet enn den er ved Kauserud.

Resultatene tyder på at sidebekkene har stor betydning mht. forurensningen til vassdraget. Det er imidlertid også verdt å merke seg at nivået på tarmbakterier er flere ganger høyere i samtlige målte sidebekker i Ullensaker enn den er i Lørenfallet i Sørum. Forklaringen på dette kan ligge i at vannføringen ved Lørenfallet er større; bakterieproblematikken er størst i små bekker med lite vann og stillestående vann. Det ble ikke tatt målinger i Sulta i 2006. Det blir heller ikke foretatt målinger i sidebekker i Sørum. Dette er en svakhet ved målingene.

For 2007 har myndighetene målsetningen om en klasses bedring av vannkvaliteten mht. fosfor og tarmbakterier i forhold til året før ved alle målestasjoner unntatt i Horsla; der man har målsetning om en forbedring på to tilstandsklasser i 2007.

ANØ har en rekke målestasjoner for vannkvalitet i hovedløpet og i sidebekker, men hyppigheten av prøvetakingen varierer fra år til år og fra stasjon til stasjon. Ved Kauserud har det vært en generell nedgang av totalt fosfor, totalt nitrogen og suspendert stoff siden målingene startet i 1981. Mest merkelig har nedgangen vært for fosfor, tarmbakterier og suspendert stoff.

Vannkvalitetsmål i Sørum er tatt inn i kommuneplanen, kommunedelplan landbruk og hovedplan avløp. Sørum kommune har vedtatt følgende mål gjeldende i perioden 2002 – 2013: ”Kommunen skal bidra til å arbeide for at Glomma innen 2008, i sommersesongen juni – august, har en vannkvalitet egnet for friluftsbad og rekreasjon i henhold til SFTs egnethetskriterium”. I tillegg sier målene at Sørum kommune skal arbeide for at vannet i Leira, Rømua og Åa skal oppnå en vannkvalitet som gjør vannet egnet for bading, fritidsfiske og jordvanning. Det vil si at innholdet av tarmbakterier (termotolerante koliforme bakterier) skal være <100/100ml vann og næringsstoff (fosforkonsentrasjonen) skal være <65 µg/l.

Ullensaker kommune har vedtatt miljømål for vassdragene i Hovedplan avløp og vannmiljø (vedtatt i HST 07.04.03), der det kortsiktige målet for vassdragene er å forbedre tilstanden med en tilstandsklasse innen 2007, se tabell 1.

For mye næringsstoffer i vassdragene leder til eutrofiering (overgjødning). Kilden til utslipp av fosfor er bl.a. avrenning fra landbruk, utslipp av avløpsvann og naturlig jorderosjon. Termotolerante koliforme bakterier (TKB) gir en indikasjon på fersk fekal forurensning, dvs. ferske ekskrementer fra mennesker og varmblodige dyr, hvilket kan tyde på utslipp av avløpsvann. Resultatene fra vassdragsovervåking i 2006 viser at andelen i tilstandsklasse ”meget dårlig” har økt ved prøvestasjonen i Rømua.

Kartet viser målestasjoner i Rømuas nedbørfelt i Ullensaker. I tillegg ligger en målestasjon i hovedløpet ved Lørenfallet i Sørum. Denne er ikke avmerket på dette kartet.

Rømua har dårlig tilstandsklasse (klasse IV) mht næringssalter, organisk stoff og tarmbakterier ved Kauserud. Ved Lørenfallet er tilstandsklassen meget dårlig (klasse V) mht næringssalter, partikler og biologiske parametre. For organisk stoff og tarmbakterier er tilstandsklassen dårlig. For alle parametrene sett under ett har målepunktet ved Kauserud dårlig tilstandsklasse mens målepunktet ved Lørenfallet har meget dårlig vannkvalitet.

Spesielt langs Rømua er bakterietallet høyt. Dette er noe som bør undersøkes nærmere for å finne tiltak slik at bakterieinnholdet kan reduseres. Bakgrunnsavrenningen til sidebekkene er høyt, og forventet naturtilstand er klasse V (meget dårlig) for innhold av næringssalter. Dette skyldes at store deler av vassdraget ligger under marin grense slik at jordsmonnet er preget av marin leire. Når den marine leiren vaskes ut, tilføres vassdraget store mengder næringssalter.

Ved Kauserud er det målt vannføringsdata kontinuerlig siden 1981. Siden vannføringen i Rømua er forholdsvis lav, vil vannkvaliteten i stor grad påvirkes av nedbøren. Middelverdien for vannføringen i 2006 er den 3. høyeste som er registrert siden 1981.

Tabell 1. Miljømål for vannkvalitet i Rømua hovednedbørsfelt, vassdragene og tilløpsbekker, sammenlignet med talverdier for total fosfor og TKB målt i 2006. Bakgrunnsfargene i tabellen tilsvarer Statens forurensningstilsyn, (SFT) tilstandsklasser (I er blå, II er grønn, III er gul, IV er oransje og V er rød).

Vassdrag og målestasjonsnavn	Gj.snitt 2006		Tilstandsmål til år 2007 og tall, basert på målinger fra år 2001		Vanndirektivets mål (2015)-forventet naturtilstand	
	Total fosfor µgP/l	TKB ant/100 ml	Total fosfor µgP/l	TKB ant/100 ml	Total fosfor µgP/l	TKB ant/100 ml
Rømua nedbørsfelt i Sørum						
Rømua: ved Lørenfallet, R2	107	560	<65	<200	<20	<5
Rømua: ved Kauserud, RØM1 *	49	372	<65	<200	<20	<5
Rømua nedbørsfelt i Ullensaker						
Rømua: ved Kauserud, RØM1 *	49	372	<50	<1 000	<20	<5
Sulta: ved Kauserud, SUL1	ikke målt 2006	ikke målt 2006	<50	<1 000	<20	<5
Horsla: ved utløp, HOR1	74	2 700	<20	<1 000	<20	<5
Kvernerbekken: ved utløp, ROG1	215	3 900	<50	<1 000	<20	<5
Hynna: ved utløp, HYN1	125	1 503	<50	<1 000	<20	<5
*) Samme målepunkt						

NB! Verdi som er understrekket oppfyller de kortsiktige målene for 2007

Resultater fra vassdragsovervåkingen 2006

Resultatene fra vassdragsovervåking er også vurdert i henhold til kortsiktige miljømål vedtatte i hovedplan vann- og avløp. Resultatene fra prøvetakingen i 2006 er vist i tabell 1 der tall som er understrekkede viser at det kortsiktige miljømålet er oppfylt.

Resultat fra vassdragsovervåking 2006 viser at i hovednedbørsfeltet Rømua, er det kortsiktige miljømålet for TKB og fosfor oppfylt i den øvre målestasjonen, Kauserud. Nedstrøms, i tre av delnedbørsfeltene er målet ikke holdt og avviker i tillegg mye i forhold til de langsiktige målene i Vanndirektivet. I følge rapporten fra Ullensaker er de langsiktige målene (vanndirektivets mål i 2015) for totalt fosfor i Rømua satt til "mindre god tilstand"(tilstandsklasse III); dvs. at man i forhold til 2006-resultatene skal opp en klasse i vannkvalitet når det gjelder Kauserud og opp to klasser når det gjelder sidebekkene som er med. Fordi Rømua klassifiseres som sakteflytende elv under marin grense og på grunn av naturlig erosjon forventer man ikke å oppnå en bedre tilstand enn "mindre god" mht. fosfor.

Myndighetens langsiktige målsetning for vannkvalitet mht, tarmbakterier i Rømua er ambisiøs; man har ambisjoner om å nå tilstandsklasse ”meget god” (blå farge). For å oppnå dette må man opp hele fire tilstandsklasser i sidebekkene i Ullensaker og tre tilstandsklasser ved Kauserud i forhold til 2006-målingene.

Vannkvalitet ved Kauserud og i Lørenfallet i 2006.

Tabeller hentet fra årsrapport ANØ 2006:

Tabell 1. Målsetning og årsmiddelverdier for 2006 (sommermiddelverdiene mai – september for TKB)

Virksomheter av:	Prøvested	Næringssalter				Partikler		Organisk stoff		Tarmbakterier	
		Status	Mål	Status	Mål	Status	Mål	Status	Mål	Status	Mål
		TP, µg P/l		TN, µg/l		SS, mg/l		TOC, mg/l		TKB, /100ml	
Andelva v/Bårdalen	A3	11	<11	534	-	3,7	<5	-	-	66	<100
Andelva v/Bøn stasjon	A4	9	<11	571	-	2,8	<5	-	-	62	<100
Nessa	Ne	59,3	<11	1731	-	22,6	<5	-	-	965	<100
Risa	Ri	34	<11	488	-	9,2	<5	-	-	255	<100
Stensbyelva	Ste	5,7	<11	596	-	2,3	<5	-	-	96	<100
Rømua v/Kauserud	RøM1	49	<65	1917	-	-	-	9,3	-	256	<100
Rømua v/Lørenfallet	RøL2	107	<65	3583	-	53	-	13,8	-	560	<100
Sloråa v/Kurland	Åa5	64	<65	1098	-	13,4	-	-	-	1569	<100
Kauserudåa	Åa4	46	<65	1456	-	24	-	-	-	330	<100
Sloråa	Åa3	55	<65	1055	-	22	-	-	-	331	<100
Åa v/Sylta	Åa1	58	<65	1384	-	26	-	-	-	300	<100
Glomma v/Bingsfoss	G2	14	<11	523	-	5,2	<5	4,1	-	38	<100
Bakk v/Dalen	BD	34	<20	948	<600	8,5	<5	12	<6,5	87	<200
Øyeren v/Solbergåsen	ØY1	12	<11	514	-	3,3	<5	3,8	-	-	-

Tabell 2. Vannkvalitetsklasser for 2006 og målsetning.

Virksomheter av:	Prøvested	Næringssalter		Partikler		Organisk stoff		Forsurende		Tarmbakterier		Biologiske parametre	
		Tilstand	Mål	Tilstand	Mål	Tilstand	Mål	Tilstand	Mål	Tilstand	Mål	Bunndyr	Alger
		TP, µg/l		SS, mg/l		TOC, mg C/l		Alk, mmol/l og pH		TKB, /100ml			
Andelva v/Bårdalen	A3	II	II	III	III					III	III		
Andelva v/Bøn stasjon	A4	II	II	II	III					III	III		
Nessa	Ne	V	II	V	III					IV	III	IV	V
Risa	Ri	IV	II	IV	III					IV	III		
Stensbyelva	Ste	I	II	II	III					III	III		
Rømua v/Kauserud	RøM1	IV				IV				IV	III		
Rømua v/Lørenfallet	RøL2					IV				IV	III		
Sloråa v/Kurland	Åa5									V	III	<IV	IV
Kauserudåa	Åa4	IV								IV	III		
Sloråa	Åa3									IV	III		
Åa v/Sylta	Åa1							I		IV	III	<IV	
Glomma v/Bingsfoss	G2	III	II		III	III				II	III	<IV	III
Bakk v/Dalen	BD	IV	III		III	IV	III	I	III	III	III		
Øyeren v/Solbergåsen	ØY1	III	II		III	III				III	III		

De to tabellene ovenfor viser vannkvalitetsklasser i Glommavassdraget i 2006 og målsetninger for 2007. Midt på tabellene finner vi de to målestasjonene i Rømua; Kauserud og Lørenfallet (uthevet med gul farge). Verdt å merke seg her er at vannkvaliteten i Rømuas hovedløp er vesentlig dårligere på målestasjonen ved Lørenfallet enn ved Kauserud. Ved Kauserud er kvaliteten mht. fosfor ”dårlig”, mens den ved Lørenfallet er ”meget dårlig.” Av tabellene ser vi at nitrogeninnholdet er nesten dobbelt så høyt ved Lørenfallet som ved Kauserud.

Når det gjelder tarmbakterier, ser vi samme tendens; det er dobbelt så store konsentrasjoner av tarmbakterier ved Lørenfallet som ved Kauserud. Nivået for tarmbakterier ligger imidlertid innenfor tilstandsklasse ”dårlig” både ved Kauserud og i Lørenfallet, mens myndighetene for 2007 har målsetninger om at man skal opp en klasse til tilstandsklasse ”mindre god” mht. tarmbakterier.

For å forbedre vannkvaliteten i vassdragene og for å nå miljømålene er det satt i verk tiltak innenfor spredt avløp og landbruk. Et av disse tiltak omhandler oppgradering av mindre avløpsanlegg og det er utarbeidet en handlingsplan. Tiltakene i handlingsplanen vil bli satt i gang i løpet av 2007 og retter seg mot den dårlige situasjonen i to av Rømua nedbørsfelter, Hynna og Rogndalsbekken.

I Ullensaker vil en ny gjennomgang av miljømålene bli foretatt i forbindelse med rullering av hovedplan avløp og vannmiljø i 2007. Fylkesmannen i Oslo oppretter i 2007 et vannregionutvalg som skal organisere arbeidet med helhetlig vannforvaltning – Vannregion Glomma/Indre Østfold – Ullensaker og Sørums kommuner deltar i dette utvalget.

Geografisk avgrensning, landskap og arealbruk

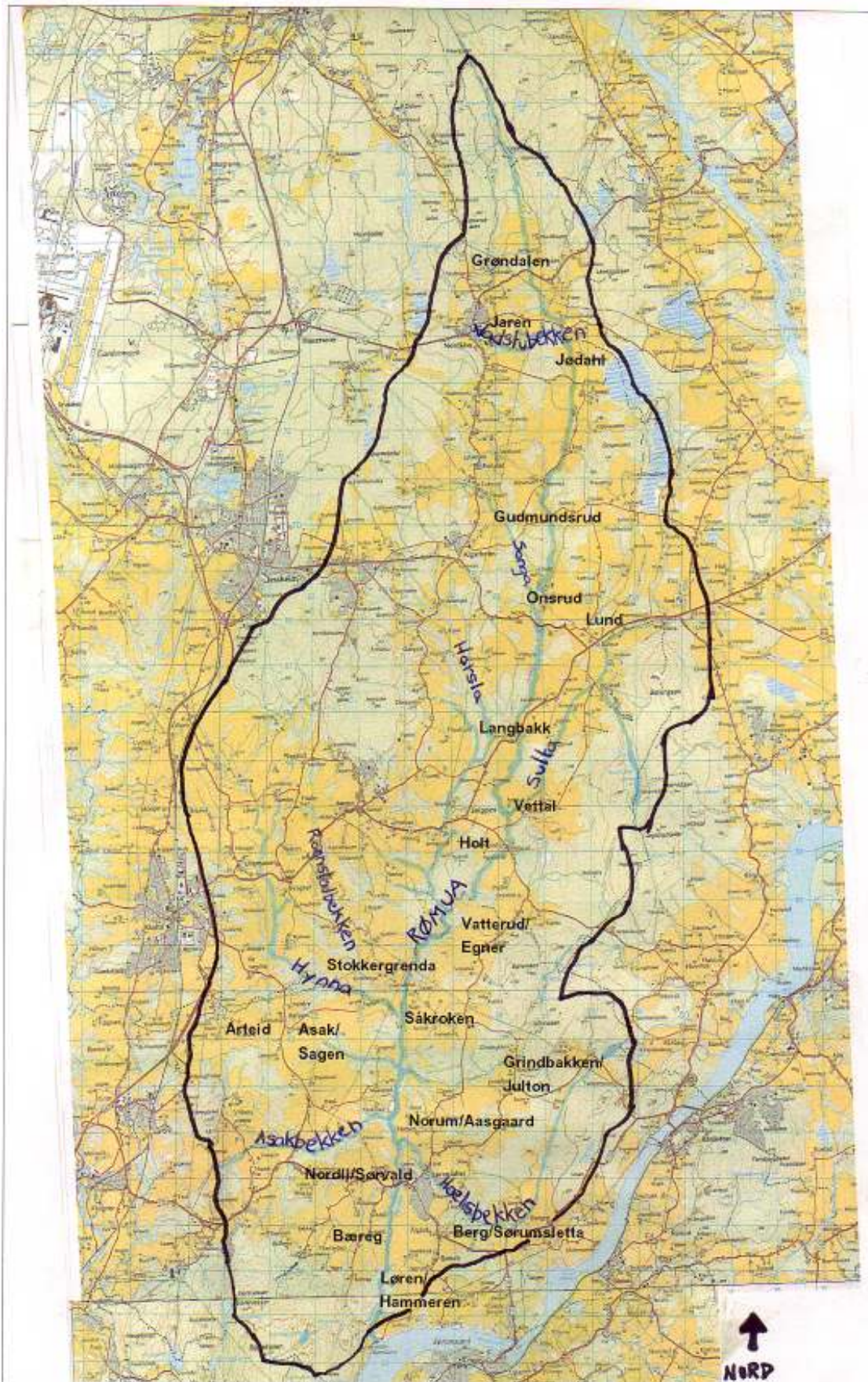
Prosjektet er avgrensa til Rømuas nedslagsfelt. Rømua har et samlet nedbørfelt på om lag 211 km² som ligger i kommunene Eidsvoll, Ullensaker, Nes og Sørum. En stor del av nedbørfeltet (40%) er jordbruksarealer, og det bor ca. 5 700 personer i nedbørfeltet (*kilde: ANØ-rapport Overvåking av vannkvalitet Glomma med tilløpselver, årsrapport 2006*). Rømuas nedbørfelt drenerer til Glommavassdraget. Rømuas hovedløp ligger i et nord-sørgående linjedrag i landskapet.

Lengst nord i nedbørfeltet er det liten vannføring, særlig sommerstid. I nord er mesteparten av vannet grunnvann. Det er få innsjøer og tjern i vassdraget. Hvamsetertjern (116 moh.) er det eneste vannet av litt størrelse innenfor nedbørfeltet. Hellesjøtjernet (151 moh.), Belrustjerna (330 moh.) og Bæregtjernet (272 moh.) i Sørum er også små vann som ligger innenfor nedbørfeltet. Bæregtjernet var tidligere drikkevannskilde for Sørum.

Nedbørfeltet ligger i det sørøst-norske grunnfjellsområdet som domineres av gneis- og granittiske bergarter. Hoveddelen av Rømua ligger under marin grense og løsmassene består i hovedsak av marine finsedimenter og morenemateriale. Erosjon i løsmasser inngår i den naturlige geologiske prosessen. Dette kalles "naturlig erosjon" og forklares som den erosjon som følger av ytre krefters tæring på markdekket. Under marin grense utgjør vannløpene med arealene rundt et karakteristisk ravinelandskap. Gjennom de siste tiårs bakkeplanering har man imidlertid fjernet mange av ravinene som særpreget denne landskapstypen. Man regner med at ca. 25% av jordbruksarealene er planert (*ref.: FMA-rapport nr. 3/96*).

Arealene langs vassdraget er preget av landbruksdrift, med skifter mellom jord- og skogbruksarealer.

Prosjektområdet er delt inn i grendegrupper slik som vist på kart nedenfor. Antallet grendegrupper er forholdsvis større i Sørum enn i Ullensaker. I Sørum er hele nedbørfeltet dekket av grendegruppene i motsetning til Ullensaker, der bare grendegrupper med strandlinje til hovedløpet er med. Hele nedbørfeltet dekkes med andre ord ikke av grendegruppene i Ullensaker.

Hovedløp, tjern og de største sidebakkene er markert med dypere blåfarge. Omtrentlig grense for nedbørfeltet er skissert med svart strek.

Organisering og aktivitet

Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold v/Turid Rikheim har hatt prosjektlederansvaret. Prosjektet har vært styrt av ei arbeidsgruppe bestående av grunneiere og representanter fra landbrukskontorene i de to kommunene. Nestleder i Leiravassdraget og Rømuas Utmarkslag har vært leder for arbeidsgruppa. Leiravassdraget og Rømuas Utmarkslag (LRU) er samarbeidsforum mellom grunneierlagene langs elvene vedrørende forvaltning i de to vassdragene. Arbeidsgruppa har utformet og styrt prosjektet under vegs.

Arbeidsgruppe:

Torunn Hoel/Ragnhild Aasgaard, landbrukskontoret i Sørum
Olaf Moe, Marit Berger Hammeren (i 2006), Erlend Eggum (f.o.m. okt.06), landbrukskontoret i Ullensaker
Hans Bratfos, nestleder i Leiravassdraget og Rømuas Utmarkslag
Ole Martin Tonhaugen, grunneier Algarheim
Jan G.Johansen, grunneier Nordkisa
Jan Ole Dahl, grunneier Sørum

Det har vært holdt fem møter i arbeidsgruppa. Medlemmene i arbeidsgruppa ha også deltatt på grendegruppemøter etter behov.

Grendegrupper:

Prosjektet er organisert i 20 grendegrupper; 10 i Sørum og 10 i Ullensaker. Når denne rapporten skrives er det holdt møter i alle gruppene bortsett fra i fire grupper. Kartfesting av foreslåtte tiltak mangler for en del grupper.

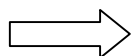
Andre aktiviteter i prosjektet

Det er holdt et temamøte for alle nabokontaktene. På møtet holdt Trond Løfsgaard foredrag om Regionale Miljøtiltak og vanddirektivet. Det ble dessuten informert om prosjektet og SMIL-tiltak spesielt. Det ble arrangert en studietur til Morsa-området i september der vi så på nyanlagt fangdam, eldre fangdam, buffersoner og fellesrenseanlegg for kloakk. Turen hadde god oppslutning. Alle grunneiere med strandlinje i vassdraget var invitert til å delta.

Prosjektet er omtalt på Utmarksavdelingens nettsider, i Utmarksavdelingens informasjonsblad "Utmarksmelding", samt i kommunenes informasjonsark "Kveka" og "Landbruksnytt". Det er informert om prosjektet i årsmøter i grunneierlagene og i Leiravassdraget og Rømuas styremøter og rådsmøte. Prosjektet er dessuten presentert på fagmøte på Frogner Grendehus og på markvandring i Nordkisa.

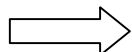
Foreslåtte tiltak og oppfølging

I løpet av prosjektet er mange spørsmål blitt stilt til- og diskutert i arbeidsgruppa. Blant annet har følgende temaer blitt diskutert:

Hvor mye forurensning har landbruket skyld i?

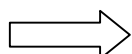
Vi har fått flere innspill på at grunneierne føler at de får skylda for mer forurensning enn de er berettiget og at informasjonen som kommunene går ut med er for unyansert. Landbruket regnes som største forurensningskilde til fosfor. Gode målinger av vannkvaliteten og årsakssammenheng etterlyses av flere. Det er viktig å ta en prinsippdiskusjon på dette.

Flere målestasjoner for vannkvalitet

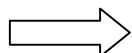
Det er viktig å finne kilden til forurensning mellom Kauserud og Lørenfallet. Hvorfor er det så stor forskjell på vannkvaliteten ved Kauserud og i Lørenfallet? Flere målestasjoner må derfor settes i drift. Spesielt viktig er dette i Sørumsjøen, der man bare har en målestasjon. Nye målestasjoner må lokaliseres slik at man får klarlagt hvor forurensningene kommer fra.

Spesielt etterlyses kartlegging av vannkvaliteten i sidebekker i Sørumsjøen. Forholdene i Hoelsbekken er spesielt nevnt. Her ligger den gamle søppelfyllinga for kommunen. Man frykter at denne er meget forurenset. Det er stilt spørsmål om fravær av bever i denne bekken kan være en indikasjon på at den er for forurenset? Bever finnes ellers i de andre bekkene i området.

Bedre kontroll av kloakkpumpestasjonene

Det er viktig at kloakkpumpestasjonene fungerer slik at utslipp til vassdraget unngås.

Lagring og spredning av kloakkslam inntil vassdraget.

En gjennomgang av kommunenes rutiner for tillatelse til lokalisering av mellomlagringssteder for kloakkslam foreslås. Vi har fått innspill på at dagens rutiner er for dårlige ved at plassering av slamhauger vinterstid godkjennes på steder der det er avrenning til vassdraget. Det er kommet innspill om dette både i Sørumsjøen og i Ullensaker.

Forslag som har kommet opp i gruppene:

	Grend/grendekontakt	Tiltak/spørsmål
	Grøndalen <i>Jan G.Johansen</i>	<ul style="list-style-type: none">• Legge mer åkerareal i stubb• Buffersone mot Rømua og sidebekker• Steinsetting av en strekning i Rømua• Grasdekte vannveger i enkelte dråg
	Jaren (kartfestet) <i>Arne Vidar Grøndalen</i>	<ul style="list-style-type: none">• Fangdam• Lehegn• Garsdekte buffersoner på 4 eiendommer• Drenering, reparasjon av kummer og utløp på et jorde
	Jødahl (Ikke kartfestet)	<ul style="list-style-type: none">• Legge mest mulig i gras langs Rømua under forutsetning at de får avsetning på graset.

	<i>Einar Stokstad</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Bygge klopp/bru over Rømua lengst nord på Jødahl Nordre og rydde tursti/skiløype derfra nordover til Jaren bru (ca.300 meter ulendt skogsterreng) • Grappa stiller spørsmål ved påliteligheten ved vannmålingene i Rømua, mener vannkvaliteten i grenda er bedre enn ved Kauserud. • Forslag om finansiering av en 5-års forsøksperiode med kompensasjon til grunneierne for tapt inntekt. Forslag om å legge hele grenda ut i gras for å måle endringer. Dette for å finne ut hvor mye landbruket forurenses. • Hafslund energi har lagt igjen v irke i elva etter linjerydding. Dette vil føre til forurensning.
	Gudmundsrud (Ikke kartfestet) <i>Ole Haugen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Steinsetting av elvebredd på utsatte steder • Løpende vedlikehold av hydrotekniske anlegg. • Mange kantsoner er isådd gras, men flere kan etableres. • Vannkvaliteten er bedret de siste 30 år og det tas pene fangster av ørret i området. • Er det kloakkutslipp av overløp ved pumpestasjonen på hovedledningen Nordkisa-Algarheim? • Fungerer kloakkanlegget fra Onsrud leir?
	Onsrud (Ikke kartfestet) <i>Ole Skolt</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Redusere høstpløying ned mot vassdraget • Generelt, ikke kartfestet: Grasdekte vannveger, flere kantsoner, fangdam, steinsetting av skarpe svinger • Tilskudd til grøfting bør gjeninnføres • Det er stor partikkelforurensning fra byggingen av ny Rv2
	Langbakk <i>Hans Petter Langbakk</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Alle deltar i RMP i dag • Legge mer areal som buffersone langs vannveger • Spesielt område med rikt dyreliv ved Kværner • Kauserud mølle er et spennende sted som det kunne bli gjort mer ut av
	Lund (Kartfestet) <i>Morten Elvhaug</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Reparasjon av 2 drensutslipp, 1 fangdam, noe treplanting i eiendomsdeler
	Vettal (kartfestet)	<ul style="list-style-type: none"> • Landskapspleie: pleie av kantsoner/stier(?) • Beversafari/fotojakt/opplevelse langs Rømua • Stell av gravhauger

	<i>Erik Ruud</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Merking av kulturminner/husmannsplasser
	<p>Holt (Koeie og mølle er kartfestet)</p> <p><i>Gunnar Holt</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • ivareta gammel laftet koeie (stall) i skogen • hydrotekniske tiltak • beplantning langs elveleie • plante ny allè på Ormstad • for å øke interessen for redusert jordarbeiding må satsene økes • vurdere Kauserud mølle som kulturminne
	<p>Stokkergrenda</p> <p><i>Ole Lund</i></p>	Ikke mottatt referat; denne gruppa ble informert seinere enn de andre.
	<p>Vatterud/Egner (Tiltak er kartfestet)</p> <p><i>Bjørnar Sæther</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • fangdam • gjenåpne delvis tilgrodd bekk • gravearbeider i bekk • steinsetting i bekk • forbedre ni kummer • legging av ny grøft
	<p>Såkroken (tiltak er kartfestet)</p> <p><i>Terje Wølneberg</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • registrere næringsstoffer, jord og forurensning i dremsutløp og bekker som renner ut i Rømua innen grenda • tilsvarende registreringer bør også gjennomføres i Rømua for å gi grunnlag for tiltak og fastsettelse av størrelse på investeringer. Slik kan man også måle effekt av tiltak. • Sette i stand kummer og ledninger. Aktuelle kummer tegnet inn på kart. Mange kummer ble foreslått og det kan være rasjonelt å samarbeide om tiltak. • Fangdammer • Forbedre tilgjengelighet til fiske og rekreasjon, bål plass ved Mjønerudfossen • Lauveruddammen - sjekke vannkvalitet mht. utsetting av fisk, tynning av vegetasjon • Fjerne piggråd i beiter
	<p>Norum/Aasgaard</p> <p><i>Endre Stakkerud</i></p>	Ikke mottatt referat
	<p>Berg/Sørumsletta (kartfestet)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • gjerding av beiter • grave ut og gjerde inn gammel brønn • lage gapahuk og sitteplasser på utfartsstedet til Sørum Skole

	<i>Jan Frode Løkken</i>	<ul style="list-style-type: none"> • steinsatte utløp • Gunnhildrud kulturminne • Få rede på tilstanden ved fyllinga til Sørums kommunale
	Grindbakken/Julton <i>Jorild Sæther/ Sigmund Stenby</i>	Ingen forslag.
	Løren/Hammeren <i>Steinar Mikkelsen</i>	Ikke mottatt referat
	Bæreg (ikke kartfestet) <i>Pål Hasle Evensen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • grasdekt buffersone mot bekk/elv • grasdekt vannveg • gras på erosjonsutsatte arealer • rette opp overflatekummer • redusert jordarbeiding
	Nordli/Sørvald <i>Elin og Kristen Svarstad</i>	<ul style="list-style-type: none"> • istandsetting av gammel hengebro over Asakbekken (eies av Sørums kommunale?) • tilrettelegge for ferdsel i og langs Rømua og Asakbekken (rydding/vedhogst) • utbedring av båtplass • steinsetting av bekk • fangdam • opprensning og inngjerding av gammel brønn • reparasjon av kum • kloakksanering (der dette ikke er utført) • grasdekte buffersoner langs to sidebækker og hovedløpet • unngå høstpløying på erosjonsutsatte arealer • hogging av gammel allè og planting av ny
	Asak/Sagen (ikke kartfestet) <i>Terje Romsaas</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Fangdam • Kontinuerlig kontroll og utbedring av kummer og utløp
	Arteid (Ikke kartfestet) <i>Ole Rustad</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Fangdam • Beitebruk

Som vi ser av oppstillingen på foregående sider er det stor variasjon i forslag til tiltak. Av forurensningstiltak går utbedring av hydrotekniske anlegg igjen i mange av gruppene. Buffersoner, fangdammer og steinsetting av elvekanter foreslås også av flere; likeså kulturlandskapstiltak som stier, beplantning, allèer, opprensning av gårdsdammer og tiltak i beiter. Vi har de siste åra sett en økt interesse blant grunneierne for å tilrettelegge for ferdsel i kulturlandskapet. Verdien av at samfunnet får tilgang til opplevelser i kulturlandskapet er nå mer i fokus enn tidligere.

Det er summen av tiltak som gjennomføres som teller. Arealer i stubb, gras på erosjonsutsatte arealer, grasdekte buffersoner og vannveger er kostnadseffektive tiltak. I tillegg er det viktig at hydrotekniske anlegg er i orden og fungerer.

Oppfølging

Det er nå viktig at grunneierne sender landbrukskontorene søknader til gjennomføring av tiltak. Det er også fint om de gruppene som ikke har fått holdt møte før sommeren får gjort det i løpet av sommer/høst, selv om forslagene ikke kommer tidsnok til å bli tatt med i denne rapporten.

For å stimulere til dette, vil søknader om tiltak som er foreslått i dette prosjektet bli høyt prioritert i høstens søknadsrunde.

Oversiktene nedenfor viser tilskuddssatser og prioriteringer i Ullensaker og Sørum. SMIL-ordningen varierer noe fra Ullensaker og Sørum. Verdt å merke seg at man kan få opp til 70% støtte til hydrotekniske anlegg i Sørum, men bare inntil 40% støtte i Ullensaker.

Søknaden sendes til kommunen og skal inneholde: kostnadsoverslag, beskrivelse av tiltaket, kart, kopi av miljøplan trinn 2.

Ta kontakt med landbrukskontoret for mer informasjon. Blant annet kan forsøksringen og Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold bidra med hjelp til søknader og planlegging.

SMIL-tiltak ULLENSAKER:

Søknadsfrister: 15.mars og 15.oktober.

	Tilskuddssatser:
Planleggings- og tilretteleggingsprosjekter:	Inntil 70%
Forurensningstiltak:	
Utbedring av hydrotekniske anlegg:	Inntil 40%
Fangdammer:	Inntil 70%
Kulturlandskapstiltak:	
Holde gamle beiter åpne (gjerding):	inntil 70%
Andre investeringer i beitefelt:	inntil 50%
Ivareta biologisk mangfold:	inntil 70%
Tilgjengelighet (tilrettelegging for allmennheten):	inntil 70%
Vern av kulturminner, kulturmiljøer/bygninger:	30-70%

Fordeling av innvilget kvote: 70% etter søknad 15.mars og 30% etter søknad 15.oktober.

SMIL- tiltak SØRUM:

Søknadsfrister: 1. april og 1. oktober.

Sørum er for 2007 tildelt 685 000 kroner til ordningen. Kommunen prioriterer og behandler søknadene i henhold til tiltaksstrategier for Sørum 2005-2008. Midlene skal brukes til tiltak som bidrar til bedre vannkvalitet i vassdragene og til tiltak som opprettholder kulturlandskapet.

Tiltak som er prioritert er følgende:

Forurensning

- utbedring /supplering av hydrotekniske anlegg. (eks: reparasjon av kummer, nye kummer sikring av utløp, ny rør m.v)
- fangdam, gjenåpning av bekk
- vegetasjonssoner (gras og trær langs vassdrag)

Kulturlandskap

- gjerde og rydde gamle kulturbeiter
- rydde og skilte stier og gamle ferdselsårer
- restaurere gamle kulturminner/miljøer (smie, gravhaug m.v.)
- biologisk mangfold – opprensning av gårdsdammer, andre skjøtseltiltak
- alleer

Planleggings og tilretteleggingsprosjekter

Overgripende prosjekter med hensyn på forurensning og/eller kulturlandskapet i jordbruket (eks: Rømua prosjektet)

Bygninger er nederst på prioriteringslista.

Det kan innvilges inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag.

Kilder

Driftsplan for fisk i Rømua, Nordkisa grunneierlag, Ullensaker Grunneierlag og Sørum Grunneierlag, 1998; rapport nr.2/98/Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold.

Vassdragsovervåkning Ullensaker kommune, Status 2006

Vassdragsovervåkning i Rømua vassdrag – Ullensaker og Sørum kommune, notat Ullensaker kommune, 2007

Overvåking av vannkvalitet Glomma med tilløpselver, ANØ-rapport, årsrapport 2006

Eldre ANØ-rapporter.